

УДК 332.1

Альошина Тетяна Валеріївна

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Aloshyna Tetiana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Analytical Economics and Management
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-2729-4454*

Козенков Дмитро Євгенович

*кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління і адміністрування
Український державний університет науки і технологій*

Kozenkov Dmytro

*Candidate of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Management and Administration
Ukrainian State University of Science and Technologies
ORCID: 0000-0001-5432-0155*

Каширін Ігор Валерійович

*заступник голови
Дніпропетровської обласної ради*

Kashyryn Ihor

*Deputy Chairman of the
Dnipropetrovsk Regional Council*

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-5-9862

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ВЕКТОР ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНУ

SMART SPECIALIZATION AS A VECTOR OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE REGION LABOR MARKET

Анотація. Вступ. Євроінтеграційний вектор розвитку України потребує від її регіонів застосування інноваційних методик та стратегій функціонування. Дніпропетровщина на сьогодні реалізує стратегію регіонального розвитку на період до 2027 року. В рамках реалізації стратегії виникає необхідність в розробці пропозицій щодо формування ринку праці регіону у відповідності до smart-вимог, які повинні містити стратегічні вектори розвитку ринку праці для зростання економічного та наукового потенціалу регіону.

У статті розглянуто методику smart-спеціалізації, яка є базисом політичного та економічного функціонування регіонів Європейського Союзу та оптимальним способом поєднати інтересів всіх цільових груп області. Проаналізовано особливості використання smart-спеціалізації у стратегії розвитку Дніпропетровського регіону до 2027 року, досліджено основні тенденції ринку праці регіону.

Мета. Мета статті полягає у розкритті економічної сутності smart-спеціалізації розвитку регіону та виявленні напрямів формування ринку праці регіону відповідно до smart-концепції для конкурентоспроможності та інноваційної активності регіону.

Матеріали і методи. Основою дослідження є діалектичний метод і системний підхід щодо дослідження сутності smart-спеціалізації як інструменту стратегічного розвитку. Для дослідження smart-спеціалізації розвитку Дніпропетров-

ської області використані загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: аналізу та синтезу – для дослідження сутності smart-спеціалізації; логічного узагальнення – для формулювання пропозицій щодо впровадження smart-спеціалізації для формування ринку праці регіону; графічний – для наочного зображення результатів дослідження.

Результати. Результатами дослідження є комплекс критеріїв щодо впровадження стратегії формування ринку праці відповідно до smart-спеціалізації регіону, розроблено місію, бачення та стратегічні напрямки формування ринку праці Дніпропетровщини.

Ключові слова: Smart-спеціалізація, регіон, стратегія розвитку, галузь, ринок праці.

Summary. Introduction. The European integration vector of Ukraine's development requires its regions to apply innovative methods and operational strategies. Dnipropetrovsk Oblast is currently implementing a regional development strategy for the period up to 2027. As part of the implementation of the strategy, there is a need to develop proposals for the formation of the labor market of the region in accordance with smart requirements, which should contain strategic vectors of the development of the labor market for the growth of the economic and scientific potential of the region.

The article discusses the smart-specialization methodology, which is the basis of the political and economic functioning of the regions of the European Union and the optimal way to combine the interests of all target groups of the region. The peculiarities of the use of smart-specialization in the development strategy of the Dnipropetrovsk region until 2027 were analyzed, the main trends of the labor market of the region were investigated.

Goal. The purpose of the article is to reveal the economic essence of smart-specialization of the region's development and to identify directions of formation of the region's labor market in accordance with the smart-concept for competitiveness and innovative activity of the region.

Materials and methods. The basis of the study is a dialectical method and a systematic approach to the study of the essence of smart-specialization as a tool of strategic development. For the study of smart-specialization of the development of the Dnipropetrovsk region, general scientific and special methods were used, namely: analysis and synthesis – to study the essence of smart-specialization; logical generalization – for the formulation of proposals for the introduction of smart-specialization for the formation of the regional labor market; graphic – for a visual representation of the research results.

The results. The research results are a set of criteria for the implementation of the labor market formation strategy in accordance with the smart specialization of the region, the mission, vision and strategic directions of the Dnipropetrovsk region's labor market formation have been developed.

Key words: Smart specialization, region, development strategy, industry, labor market.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку нашої країни свідчать про те, що Україна має Євроінтеграційний вектор розвитку, в якому функціонування регіонів є ключовим завданням, особливо в контексті децентралізації владних повноважень, що є стимулюючим фактором для створення дієвої стратегії розвитку. Забезпечення сталого розвитку регіональних економік багато в чому залежить від реалізації smart-спеціалізації (розумної спеціалізації), яка запроваджена Європейським Союзом та полягає у виявленні та реалізації для кожного регіону або країни унікального потенціалу економічного розвитку, який заснований на його специфічних конкурентних перевагах.

В українських реаліях, одним з ключових завдань реалізації smart концепції регіону є формування збалансованого ринку як специфічного конкурентного ресурсу для забезпечення ефективного функціонування пріоритетні smart-напрямків регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція smart-спеціалізації викликає неабияку зацікавленість серед вчених-економістів та практиків, що свідчить про наявність різноманітних наукових підходів до визначення сутності «smart-спеціалізації».

Основними розробниками концепції smart-спеціалізації були провідні вчені-економісти

Д. Форей, П. Девід та Б. Холл, які забезпечили не тільки розвиток, але і практичне впровадження за сприяння Директорату з питань технологій та інновацій Європейської комісії [1].

В основі поняття «smart-спеціалізація» лежить термін «сма́рт» (smart), який є мнемонічною аббревіатурою, утвореною від англійських слів specific, measurable, attainable, relevant, time-bound. Відповідна аббревіатура означає конкретну, вимірювану, досяжну, доцільну та обмежену в часі ціль.

Концепція smart-спеціалізації була розроблена та запропонована як базис визначення національних орієнтирів і формування інноваційних стратегій на рівні регіонів для подолання проблеми нерівномірності розвитку в умовах викликів глобалізації та з метою досягнення сталого, розумного та інклюзивного зростання країни в цілому [2].

Відповідно до регламенту Європейського Союзу № 1303/201 під smart-спеціалізацією доречно розуміти інноваційну стратегію національного або регіонального рівня, в якій визначено пріоритети для створення конкурентних переваг шляхом використання власних потужностей та інновацій до потреб бізнесу з метою реагування на ринкові зміни та забезпечення нових можливостей з одночасним уникненням дублювання і фрагментації зусиль [3].

Величезна кількість наукових робіт провідних вітчизняних і зарубіжних учених присвячена питанням розвитку smart-спеціалізації. Питаннями теоретичного обґрунтування та практичного впровадження Smart-спеціалізації на рівні регіону займаються такі вчені як Бжуска Я., Пика Я. [4], Гейця В. [5], Амоша О., Лях О., Солдак М., Череватський Д. [6], Федяєва М. [7], Яцюк О. [8], Даменія Н. [9], Пуцентейло П. Р., Завитій О. П. [10] та інші.

Необхідно зазначити, що питання щодо використання векторів smart-спеціалізації у розвитку ринку праці не знайшло свого повного відображення у наукових працях, що засвідчує актуальність обраної теми.

Виклад основного матеріалу. Smart-спеціалізація є європейською моделлю територіального розвитку, яка поєднує розвиток промислового, освітнього та інноваційного розвитку регіону, з урахуванням унікальних переваг останнього.

Концепція smart-спеціалізації запропонована Європейській комісії у 2008 р., як ключовий інструмент реалізації стратегії «Європа 2020» в контексті подолання проблеми нерівномірності розвитку регіонів в умовах викликів глобалізації. У 2016 р. в Європейському Союзі започатковано платформу smart-спеціалізації для модернізації промисловості (Smart Specialization Platform) [11] як інструмент координування зусиль регіонів ЄС, їх кластерів і промислових партнерів, щодо створенням інвестиційних проєктів в галузях smart-спеціалізації шляхом міжрегіонального співробітництва.

У 2020 році Україна взяла курс на побудову європейської моделі стратегічного розвитку регіонів, яка є новим баченням регіонального розвитку України на період до 2027 року [12], яке полягає у створенні достатніх умов для комфортного проживання, самореалізації та розвитку громадян, підвищення якості їхнього життя в кожному регіоні.

В основу відповідної стратегії покладена smart-концепція розвитку, яка базується на системі визначених принципів, серед яких наступні:

1. Раціональне використання наявних ресурсів регіону, з урахуванням їх обмеженості.
2. Використання інноваційного підходу до діяльності підприємницьких структур для отримання найбільшого економічного ефекту в умовах взаємодії на рівні «наука — підприємництво — влада — громадськість».
3. Проведення великої кількості наукових досліджень та впровадження інновацій для забезпечення конкуренції на ринку.
4. Забезпечення розвитку регіону шляхом застосування індивідуального інтегрованого підходу з урахуванням економічних, соціальних та культурних особливостей території [2].

Формування стратегії регіонального розвитку України є комплексним процесом, який повинен

об'єднувати ініціативи влади, бізнесу, науки і громадського сектору. Реалізація відповідної Державної стратегії передбачена в період 2020–2027 року. Не виключенням стала і Дніпропетровська область, яка на сьогодні реалізує Стратегію регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року.

Відповідно до цієї стратегії Дніпропетровщина у період до 2027 року має стати smart-регіоном, інвестиційно-привабливим та екологічно безпечним, з високотехнологічним, індустріальним та аграрним комплексами, потужним експортним та освітньо-науковим потенціалом, з європейським рівнем наданням послуг, де мешканцям усіх населених пунктів будуть забезпечені комфортні умови життя, самореалізації та розвитку особистості [13].

У Стратегії визначено чотири стратегічні цілі:

- посилення економічної конкурентоспроможності регіону;
- екологічна та енергетична безпека;
- забезпечення якісних умов життя;
- розвиток людського потенціалу [13].

Усі чотири програми взаємно доповнюють одна одну та всі проєкти регіонального розвитку, що мають бути реалізовані у рамках кожної з програм, посилюють один одного. Графічне зображення стратегії регіонального розвитку Дніпропетровської області та напрями їх реалізації представлено на рис. 1.

На сьогоднішньому етапі розвитку, базовими конкурентними перевагами регіону є його зручне географічне розташування, унікальні та різноманітні ресурси, промисловий та інтелектуальний потенціал, лідируючі позиції серед інших областей, а також активність органів місцевої влади, мешканців та підприємців [14].

Smart-спеціалізація Дніпропетровського регіону акцентує увагу на необхідності змін шляхом створення унікальних знань на основі досвіду та має на меті не лише концентрацію ресурсів (тобто конкретизацію активів регіону), а й їх спрямування на сферу набуття знань, що засновані на досвіді, доповнюючи тим самим інші відповідні ресурси регіону [14].

До початку повномасштабного вторгнення Дніпропетровський регіон належав до найбільш розвинених промислових регіонів країни. З точки зору доданої вартості, лідируючими є три сектори, а саме промисловість, торгівля, транспорт і зв'язок, які забезпечують понад 50% зайнятості.

Дніпропетровська область належить до числа високоіндустріалізованих регіонів зі значною часткою видобувної промисловості, яка є основним джерелом формування ринку робочих місць для чоловіків. Зайнятість жінок переважає у текстильній промисловості та пошитті одягу, виробництві шкіри та шкіряного взуття, у соціальній сфері, але це не забезпечує достатньої зайнятості для жінок.

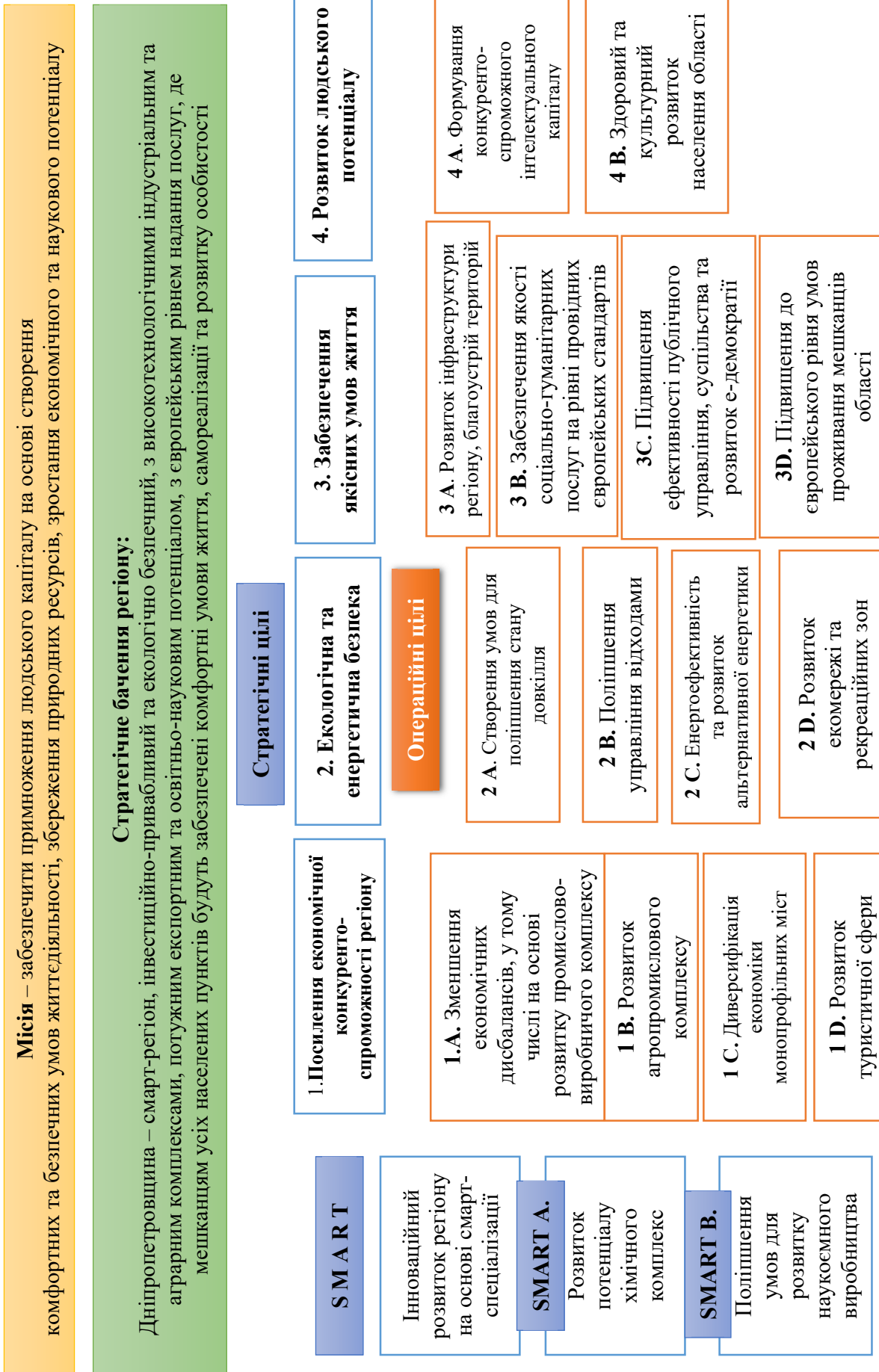

Рис. 1. Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року
 Джерело: узагальнено автором на основі [13]

Концентрація робочої сили переважно на великих підприємствах, відсутність достатньо розвинутого сектору малого та середнього підприємництва є ризиком для найманих працівників, які працюють на великих підприємствах, пов'язаним із погіршенням кон'юнктури ринку.

За даними Державної служби зайнятості, на 1 січня 2024 року, структура вакансій за видами економічної діяльності на ринку праці Дніпропетровського регіону мала наступну структуру: 20,5% вакансій від загалу були запропоновані у переробній промисловості, 19,2% вакансій — у торгівлі, 8,3% вакансій — у сфері освіти, 8% вакансій — у сфері охорони здоров'я, 7,6% вакансій — у сфері сільського та лісового господарства, 6% вакансій — у сфері транспорту та складського

господарства, 5,7% вакансій — у сфері державного управління і оборони, 4,1% вакансій — у добувній промисловості, 4,0% вакансій — у сфері постачання електроенергії, газу, пари, 3,4% вакансій — у сфері адміністративного обслуговування, 3,1% вакансій — у сфері водопостачання та каналізація, 2,7% — у сфері будівництва та ін. [15].

Необхідно відмітити, що відповідно до статистичного аналізу попиту на працівників на ринку праці регіону зрозуміло, що найбільша нестача працівників відчутна саме у тих галузях, які є ключовими відповідно до smart концепції, а саме у переробній галузі і сфері торгівлі.

Щодо пропозиції на ринку праці регіону, то найбільша кількість осіб, які знаходяться у пошуку роботи є працівники сфери торгівлі та послуг —

Місія – забезпечити збалансованість ринку праці шляхом формування smart-пропозиції кваліфікованих кадрів відповідно до потреб smart-галузей для зростання економічного потенціалу

Стратегічне бачення ринку праці регіону:

Ринок праці Дніпропетровського регіону – ринок праці з високим рівнем використання smart-технологій, з фінансово-привабливими вакансіями, з потужним освітньо-науковим потенціалом, де працівників всіх населених пунктів будуть забезпечені гідним місцем та комфортними умовами роботи для подальшого життя, самореалізації та розвитку особистості

Формування попиту

Захист існуючих smart-галузей та створення нових робочих місць на підприємствах smart-спеціалізації

Формування «замовлення» на фахівців від провідних підприємств регіону

Створення програм лояльності для smart-підприємств, які фінансують навчання працівників

Формування пропозиції

Збереження та подальше нагромадження обсягів людського капіталу регіону

Підвищення якості та прогресивності всіх видів освіти

Розвиток наукової сфери в регіоні із орієнтацією на провідні галузі регіону

Рис. 2. Проект стратегії формування ринку праці Дніпропетровського регіону відповідно до smart-спеціалізації регіону
Джерело: власна розробка автора

21,1% від загальної кількості зареєстрованих безробітних на 1 січня 2024 року, представники найпростіших професій — 14,7%, робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин — 13,8%, кваліфіковані робітники з інструментом — 10,6%, фахівці — 10,6%, законодавці, керівники, менеджери — 10,0%, професіонали — 8,9% та ін. [15].

Відповідні тенденції на ринку праці свідчать про диспропорцію попиту та пропозиції на працівників регіону, що негативно впливає на подальший розвиток Дніпропетровщини як smart регіону. Саме тому, доречно формувати ринок праці регіону виходячи з потреб останнього таким чином, щоб підсилити унікальний конкурентоздатний вектор розвитку всього регіону та забезпечити збалансованість промислової орієнтації та спеціалізації області.

На нашу думку, формування ринку праці регіону доречно здійснювати в межах стратегічних цілей стратегії регіонального розвитку Дніпропетровської області.

Формування збалансованого ринку праці регіону відповідає стратегічній smart-цілі «Посилення економічної конкурентоспроможності регіону», яка є ключовою у стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2027 року.

Нами розроблено та запропонована стратегія формування ринку праці Дніпропетровщини відповідно до стратегії розвитку та smart-спеціалізації регіону (рис. 2).

Відповідно до розробленої стратегії доречно запропонувати формування ринку праці регіону smart-спрямування за наступними критеріями:

- здійснення безперервної діагностики стану ринку праці Дніпропетровського регіону;
- збереження та відтворення людського капіталу регіону;
- виявлення дисбалансу попиту та пропозиції у ключових галузях регіону;
- державна підтримка вищих навчальних закладів, які забезпечуватимуть підготовку спеціалістів необхідної кваліфікації;

- створення програм лояльності для smart-підприємств регіону, які частково або повністю інвестують кошти у навчання працівників необхідної кваліфікації;
- взаємодія з державними службами зайнятості щодо переорієнтації фахівців суміжного фаху на вакансії затребувані у ключових галузях регіону шляхом додаткового навчання потенційних працівників;
- взаємодія органів місцевої влади з вищими навчальними закладами регіону щодо створення системи розподілу бюджетних місць за напрямками та спеціальностями, які необхідні для врівноваження пропозиції на ринку праці;
- формування програм розвитку «smart-суспільства» в рамках майбутнього розвитку Дніпропетровського регіону.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Використання інструментарію smart-спеціалізації при розробці Стратегії формування ринку праці Дніпропетровщини є оптимальним способом поєднати зусилля влади, бізнесу і науки, що допоможе у розвитку економічної привабливості та конкурентоспроможності регіону. Крім того, успішна реалізація smart-спеціалізації при формуванні ринку праці дозволить забезпечити формування ринку праці з високим рівнем використання smart-технологій, з фінансово-привабливими вакансіями та з потужним та освітньо-науковим потенціалом.

Запропонована стратегія дозволить забезпечити ряд стратегічних та операційних цілей smart-розвитку Дніпропетровщини, а саме:

- збільшити частку продукції наукоємних та інноваційних виробництв у валовому регіональному продукті області шляхом забезпечення ключових підприємств області працівниками необхідної спеціальності;
- забезпечити створення нових «якісних» робочих місць, поліпшення діяльності організацій та установ науково-прикладної спрямованості;
- змінити структуру зайнятості та рівня безробіття, у тому числі рівня зайнятості та самозайнятості;
- забезпечити розвиток людського потенціалу регіону та якісних умов життя населення регіону.

Література

1. Foray D., David P., Hall B. Smart specialization: from academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation. *MTEI Working Paper*. Lausanne, Switzerland, 16. 2011. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/29ad/6773ef30f362d7d3937c483003d974bc91c5.pdf> (дата звернення: 27.04.2024).
2. Патицька Х.О. Стратегія smart-спеціалізації в контексті забезпечення конкурентоспроможності регіону: теоретичний аспект. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7399> (дата звернення: 29.04.2024).
3. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj> (дата звернення: 29.04.2024).

4. Бжуска Я. Розумна спеціалізація регіону. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 749: Логістика. С. 362–366. URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/25853> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / заг. ред.: В.М. Геєць та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
6. Амоша О., Лях О., Солдак М., Череватський Д. Інституційні детермінанти впровадження концепції смарт-спеціалізації: приклад старопромислових регіонів України. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17, № 3(66). С. 310–344. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2018_17_3_7 (дата звернення: 29.04.2024).
7. Фадеева М.С. Розумна спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект). *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26–1. С. 87–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_26%281%29_19 (дата звернення: 29.04.2024).
8. Яцюк О.С. Смартспеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його переваг та активів регіону, використання його інноваційного і наукового потенціалу. *Науковий вісник ІФНТУНГ*. 2018. № 2 (18). С. 54–60 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvifnunge_2018_2_8 (дата звернення: 29.04.2024).
9. Даменія Н. Інертність чи інновації або за яким принципом розвивати регіони. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/07/3/662513/> (дата звернення: 29.04.2024).
10. Пуцентейло П.Р., Завитій О.П. Особливості формування стратегії управління економічним розвитком регіону. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2017. Вип. 27. С. 298–308.
11. Smart Specialization Platform for industrial modernization. URL: https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/smart-specialisation_en (дата звернення: 25.04.2024).
12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. *Урядовий портал: вебсайт*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> (дата звернення: 25.04.2024).
13. Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2027 року. *Дніпропетровська обласна військова адміністрація: вебсайт*. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/rozvitok-regionu/strategiya-rozvitku/proekt-strategiyi-rozvitku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku> (дата звернення: 25.04.2024).
14. Гончарова К.В., Варламова О.А., Лантух О.В. Особливості спеціалізації регіональних економічних систем у контексті смарт-спеціалізації регіонів. *Економічний простір*. 2021. № 165. С. 23–26. doi: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-4>.
15. *Державна служба зайнятості України: офіційний вебсайт*. URL: <https://dcz.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2024).

References

1. Foray D., David P., Hall B. Smart specialization: from academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation. MTEI Working Paper. Lausanne, Switzerland, 16. 2011. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/29ad/6773ef30f362d7d3937c483003d974bc91c5.pdf>.
2. Patytska Kh.O. Stratehiia smart-spetsializatsii v konteksti zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehionu: teoretychnyi aspekt. Efektyvna ekonomika [The strategy of smart specialization in the context of ensuring the competitiveness of the region: theoretical aspect]. *Efektyvna ekonomika*. 2019. № 11. doi: 10.32702/2307-2105-2019.11.53; URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7399> [in Ukrainian].
3. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj>
4. Bzhuska Ya. Rozumna spetsializatsiia rehionu [Smart specialization of the region]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*. 2012. № 749: Lohistyka. S. 362–366 URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/25853> [in Ukrainian].
5. Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid / zah. red.: V.M. Heiets ta in.; NAN Ukrainy. K., 2015. 336 s. [in Ukrainian].
6. Amosha O., Liakh O., Soldak M., Cherevatskyi D. Instytutsiini determinanty vprovadzhennia kontseptsii smart-spetsializatsii: pryklad staropromyslovykh rehioniv Ukrainy [Institutional determinants of implementation of the concept of smart specialization: the example of old industrial regions of Ukraine]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*. 2018. Т. 17, № 3(66). С. 310–344. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2018_17_3_7 [in Ukrainian].
7. Fadieieva M.S. Rozumna spetsializatsiia yak instrument transformatsii natsionalnoi ekonomiky (teoretychnyi aspekt) [Smart specialization as a tool for the transformation of the national economy (theoretical aspect)]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 2018. Vyp. 26–1. S. 87–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_26%281%29_19 [in Ukrainian].
8. Iatsiuk O.S. Smartspetsializatsiia rozvytku rehionu yak vazhlyvyi napriam pidvyshchennia yoho perevah ta aktyviv rehionu, vykorystannia yoho innovatsiinoho i naukovoho potentsialu [Smart specialization of the development of the region as an important direction of increasing its advantages and assets of the region, using its innovative and scientific potential]. *Naukovyi visnyk IFNTUNH*. 2018. № 2 (18). S. 54–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvifnunge_2018_2_8 [in Ukrainian].

9. Damiia N. Inertnist chy innovatsii abo za yakym pryntsyvom rozvyvaty rehiony. *Ekonomichna pravda*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/07/3/662513/> [in Ukrainian].
10. Putsenteilo P. R., Zavytii O. P. Osoblyvosti formuvannia stratehii upravlinnia ekonomichnym rozvytkom rehionu [Peculiarities of forming a strategy for managing the economic development of the region]. *Ekonomichni nauky*. 2017. Vyp. 27. S. 298–308 [in Ukrainian].
11. Smart Specialization Platform for industrial modernization. URL: https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/smart-specialisation_en.
12. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 r. № 695. *Uriadovi portal: sait*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> [in Ukrainian].
13. Stratehiia rozvytku Dnipropetrovskoi oblasti do 2027 roku. *Dnipropetrovska oblasna viiskova administratsiia: vebseit*. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/rozvitok-regionu/strategiya-rozvitku/proekt-strategiyi-rozvitku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku> [in Ukrainian].
14. Honcharova K. V., Varlamova O. A., Lantukh O. V. Osoblyvosti spetsializatsii rehionalnykh ekonomichnykh system u konteksti smart-spetsializatsii rehioniv [Features of specialization of regional economic systems in the context of smart specialization of regions.] *Ekonomichniy prostir*. 2021. № 165. S. 23–26. doi: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-4> [in Ukrainian].
15. *Derzhavna sluzhba zainiatosti Ukrainy: ofitsiyni sait*. URL: <https://dcz.gov.ua/> [in Ukrainian].